

YOSHLARNING SIYOSIY IJTIMOYILASHUVI VA SAYLOVDAGI ISHTIROKI

Mirzaxamdamova Odina Mirzoxid qizi

**Farg‘ona davlat universiteti Tarix fakulteti Sotsiologiya yo‘nalishi 3-
bosqich talabasi**

Annotatsiya: Mazkur maqolada yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvi va saylovlardagi ishtiroki sotsiologik va siyosiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Siyosiy ijtimoiylashuv jarayonining bosqichlari, omillari va shakllari yoritilib, O‘zbekiston tajribasi misolida amaliy mexanizmlar ko‘rib chiqiladi. Saylovlardagi ishtirokni faollashtirishda ta‘lim, axborot texnologiyalari, fuqarolik jamiyati institutlarining roli, hamda yoshlarning siyosiy ongi va madaniyatini shakllantirish zarurligi asoslanadi. Maqolada zamonaviy tahdidlar – siyosiy manipulyatsiya va dezinformatsiya muammosi ham e‘tibordan chetda qolmaydi.

Kalit so‘zlar: siyosiy ijtimoiylashuv, siyosiy ong, siyosiy madaniyat, saylov, yoshlar, siyosiy ishtirok, fuqarolik jamiyati, siyosiy tarbiya, raqamli axborot, siyosiy faollik.

Yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvi va ularning saylovlardagi ishtiroki zamonaviy jamiyatlarda demokratiya va fuqarolik jamiyatining shakllanishi va mustahkamlanishi jarayonida muhim omillardan biri hisoblanadi. Siyosiy ijtimoiylashuv – bu shaxsning siyosiy tizimga nisbatan munosabatlarini shakllantirish, siyosiy bilimlar, qadriyatlar va xatti-harakatlarni o‘zlashtirish jarayoni bo‘lib, u orqali yoshlar jamiyatdagi o‘z o‘rnini anglaydi, siyosiy muhitda harakat qilish qobiliyatiga ega bo‘ladi. Saylovlardagi ishtirok esa siyosiy faollikning eng muhim ko‘rinishlaridan biri sifatida yoshlarning siyosiy ongini amalda ifoda etish imkonini beradi.

Yoshlar siyosiy ijtimoiylashuvining boshlang‘ich bosqichi oilada, keyinchalik maktab, o‘rta va oliy ta‘lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar hamda do‘stlar va jamoaviy guruhlar orqali davom etadi. Bu jarayonda davlat siyosatining yo‘nalishi, fuqarolik jamiyati institutlari faoliyati, siyosiy partiyalar va jamoatchilik tashkilotlarining yoshlar bilan olib borayotgan ishlari muhim rol o‘ynaydi. Ayniqsa, siyosiy madaniyat darajasi, siyosiy axborotga bo‘lgan ochiqlik va ishonch darajasi yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvini belgilovchi asosiy omillar sirasiga kiradi.

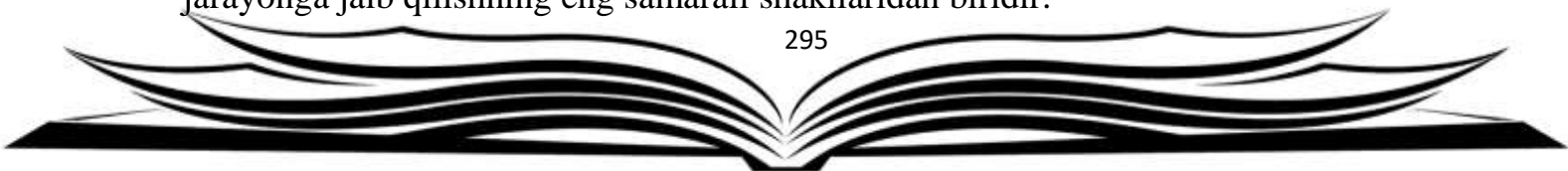

O'zbekistonda 18 yoshga to'lgan har bir fuqaro saylov huquqiga ega. Demak, yoshlar mamlakat siyosiy hayotining bevosita subyekti hisoblanadi. Ayni paytda, ularning saylovlardagi ishtiroki darajasi har doim ham yuqori emas. Bu holat sotsiologik jihatdan turli omillar bilan izohlanadi. Jumladan, yoshlarning siyosiy jarayonlarga befarqligi, saylovlarning mohiyati haqida yetarli tushunchaga ega emasligi, ishonch muammosi, siyosiy tizimga nisbatan skepticizm yoki axborot tanqisligi bu jarayonlarga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Biroq shuni unutmaslik kerakki, siyosiy ijtimoiylashuv faqat tabiiy jarayon emas, balki maqsadli va tizimli tarbiya, axborot va rag'batlantirish orqali shakllantiriladi.

Yoshlarning saylovdagi ishtirokini faollashtirishda ularning siyosiy ongini oshirish muhim o'rin tutadi. Siyosiy ong deganda fuqarolarning davlat va jamiyat tuzilmasiga, siyosiy institutlarga, hokimiyat organlariga nisbatan shakllangan munosabati, fikr-mulohazalari tushuniladi. Yoshlarning siyosiy ongi, avvalo, siyosiy madaniyat bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u jamiyatdagi siyosiy ishtirok shakllarini, huquq va majburiyatlarni to'g'ri anglash orqali shakllanadi. Siyosiy madaniyat shakllanishida esa fuqarolik jamiyati institutlari, ta'lim muassasalari va OAV muhim rol o'ynaydi. Ayniqsa, maktab va oliy ta'lim muassasalarida siyosiy-ma'rifiy tarbiya, huquqiy savodxonlikka yo'naltirilgan mashg'ulotlar yoshlar siyosiy dunyoqarashining kengayishiga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, yoshlarning siyosiy jarayonlardagi ishtirokini rag'batlantirishda zamonaviy raqamli texnologiyalar, xususan, ijtimoiy tarmoqlar vositasida axborot yetkazish, onlayn platformalar orqali muloqot va fikr almashuv tashkil etish katta ahamiyat kasb etadi. Internet va mobil ilovalar orqali saylovlar haqida xolis va ishonchli axborot berish, saylovchilarning huquq va majburiyatlarini tushuntirish, nomzodlar bilan interaktiv muloqot tashkil etish yoshlarning qiziqishini oshiradi. Bunday yondashuvlar orqali siyosiy axborotga bo'lgan qiziqish uyg'onadi va ularning saylovlarda qatnashish ehtimoli ortadi.

O'zbekiston tajribasida "Yoshlar parlamenti", "Yoshlar murojaat portali", "Yoshlar davra suhbatlari" kabi loyihalar orqali yoshlarning siyosiy jarayonlardagi ishtiroki rag'batlantirilmoqda. Bu tashabbuslar yoshlarni davlat boshqaruvi va siyosiy qaror qabul qilish jarayoniga jalb qilishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, siyosiy partiyalar faoliyatida yoshlar qanoti tashkil etilishi, ular tomonidan o'tkazilayotgan targ'ibot tadbirlarida ishtirok etish yoshlarning siyosiy tajriba orttirishiga imkon beradi. Saylovoldi kampaniyalarida volontyor sifatida ishtirok etish esa ularni bevosita siyosiy jarayonga jalb qilishning eng samarali shakllaridan biridir.

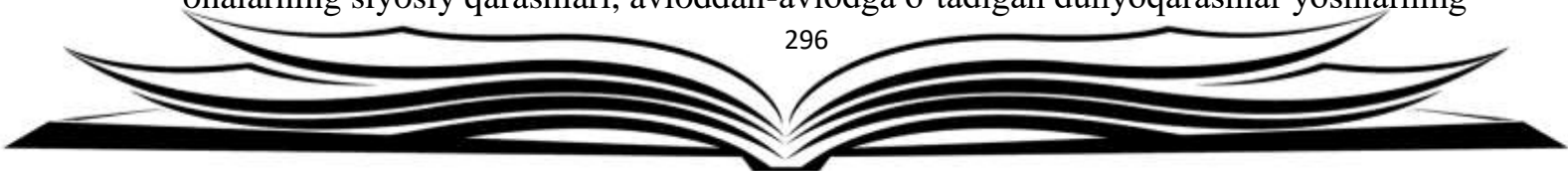
Biroq, ba'zi hollarda yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvi yuzaki shakllanadi. Ular siyosiy shiorlarni bilsalar-da, ularning mohiyatini chuqur anglamasliklari, faqat tashqi ko'rinishga e'tibor qaratishlari mumkin. Shuningdek, siyosiy manipulyatsiya, noto'g'ri axborotlar va populistik yondashuvlar yoshlar siyosiy ongi va xulq-atvoriga salbiy ta'sir o'tkazadi. Shu sababli siyosiy ijtimoiylashuv jarayoni doimiy monitoring, ilmiy tahlil va baholash asosida amalga oshirilishi lozim. Ayniqsa, yoshlar orasida ijtimoiy tarmoqlarda tarqalayotgan siyosiy dezinformatsiyaga qarshi immunitetni shakllantirish dolzarb masaladir.

Yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvini ta'minlashda ota-onalar, o'qituvchilar, ijtimoiy faol shaxslar va siyosatchilarning o'rni beqiyosdir. Ularning shaxsiy namunasi, ochiq muloqoti, o'z faoliyati bilan yoshlarni ilhomlantirishi ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, yoshlarning o'z ichki motivatsiyasi, jamiyatdagi o'z o'rnini anglashga intilishi, faollik va tashabbuskorlik kabi psixologik omillar ham muhim ahamiyatga ega. Sotsiologik tadqiqotlar yoshlar o'rtasida siyosiy ijtimoiylashuv darajasi yoshi, jinsi, shaharlik yoki qishloqlikligiga, ta'lim darajasi, ijtimoiy maqomiga qarab farq qilishini ko'rsatadi. Bu esa siyosiy ta'lim va targ'ibotda diferensial yondashuv zarurligini anglatadi.

Yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvi jarayonida individual tajriba, ijtimoiy guruh ta'siri va shaxsiy identitet muhim rol o'ynaydi. Yoshlar o'zini jamiyatning bir qismi sifatida anglash jarayonida siyosiy institutlar va hodisalarga nisbatan munosabatlarini shakllantiradi. Bu munosabatlar esa ularning saylovlardagi ishtirokini belgilaydi. Shu o'rinda, yoshlar siyosiy ishtirokini faqat saylovda ovoz berish bilan cheklab bo'lmaydi. Bugungi kunda ularning siyosiy faolligi onlayn petitciyalar, bloglar, ijtimoiy tarmoqlarda faollik ko'rsatish, ochiq maktublar yozish yoki fuqarolik jamiyatiga oid tashabbuslarda qatnashish orqali ham ifodalanmoqda.

Shuningdek, siyosiy ijtimoiylashuvda yoshlarning iqtisodiy va ijtimoiy holati ham bevosita ta'sir qiladi. Past ijtimoiy-iqtisodiy qatlam vakillari orasida siyosiy befarqlik va ishonchsizlik ko'proq kuzatiladi. Ularning siyosiy tizimga nisbatan noroziligi, imkoniyatlarning teng taqsimlanmasligi ularda siyosiy chetlashuv hissini paydo qiladi. Bu esa yoshlar siyosiy ijtimoiylashuvini sustlashtiradi. Shu sababli ijtimoiy adolat, teng imkoniyatlar va inklyuziv siyosiy ishtirokni ta'minlash siyosiy tarbiya bilan bir qatorda muhim omil sifatida qaralishi lozim.

Alohida e'tiborga molik jihatlardan biri bu – milliy qadriyatlar va an'analar yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuviga qanday ta'sir ko'rsatishidir. Ba'zi hollarda ota-onalarning siyosiy qarashlari, avlodan-avlodga o'tadigan dunyoqarashlar yoshlarning

siyosiy fikrlash doirasini cheklab qo'yishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, yoshlarni mustaqil, tanqidiy fikrlovchi shaxslar sifatida shakllantirish, ularning erkin tanlovga bo'lgan huquqini hurmat qilish demokratiya madaniyatining muhim ko'rinishidir. Siyosiy tarbiyaning natijasi sifatida yoshlar har qanday siyosiy pozitsiyani tahlil qila olish, uni tanqidiy ko'z bilan baholay olish salohiyatiga ega bo'lishi kerak.

Bundan tashqari, O'zbekistonda faoliyat yuritayotgan siyosiy partiyalar va ularning yoshlar bilan ishlash strategiyalari ko'p hollarda formal va sathiy shakllarda amalga oshmoqda. Partiyalarning yoshlar siyosatidagi roli kuchaytirilmas ekan, siyosiy ijtimoiylashuv jarayoni to'laqonli bo'la olmaydi. Siyosiy partiyalar yoshlar bilan bevosita muloqotda bo'lishi, ularning muammolarini eshitishi va ularni qarorlar qabul qilish jarayoniga jalb qilishi zarur. Aks holda, yoshlarning siyosiy tizimga nisbatan ishonchi sustlashib, ularning siyosiy passivligi kuchayadi.

Yana bir muhim jihat – siyosiy ijtimoiylashuvda gender aspektining inobatga olinishi. Ayol yoshlar orasida siyosiy ishtirok ko'rsatkichlari ko'pincha past bo'ladi. Bu holat patriarxal ijtimoiy strukturadan, an'anaviy gender stereotiplardan kelib chiqadi. Siyosiy ijtimoiylashuv jarayonlarida qizlar va o'g'il bolalar o'rtasida teng imkoniyatlar yaratish, ayollarni siyosiy hayotga faol jalb qilish orqali nafaqat gender tengligini ta'minlash, balki siyosiy madaniyatni yanada yuksaltirish mumkin.

Siyosiy ijtimoiylashuvda xalqaro tajribalar va mintaqaviy taqqoslashlar ham foydali bo'lishi mumkin. Yevropa davlatlarida yoshlarning siyosiy faolligini oshirish uchun "saylov ta'limi dasturlari", "maktab parlamentlari" va "o'quvchi deputatlar" loyihalari joriy etilgan. Bunday amaliyotlar O'zbekistonda ham tajriba tariqasida sinab ko'rilsa, yoshlarning siyosiy tafakkuri va faolligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, yoshlarning siyosiy ijtimoiylashuvi va saylovlardagi ishtiroki – bu nafaqat ularning fuqarolik burchi, balki jamiyatning demokratik rivojlanishida hal qiluvchi omildir. Ularni siyosiy ongli va faol fuqarolarga aylantirish uchun tizimli yondashuv, muntazam siyosiy-ma'rifiy ishlar, erkin axborot maydoni va ishonchli saylov tizimi zarur. Har bir yosh fuqaro jamiyatdagi o'zgarishlar, qarorlar va taraqqiyotda ishtirok etish huquqiga ega va bu huquq faqat siyosiy faollik orqali to'la amalga oshiriladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Easton, D. (1965). *A Systems Analysis of Political Life*. Wiley.
2. Almond, G. A., & Verba, S. (1963). *The Civic Culture: Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton University Press.

3. Inglehart, R. (1997). *Modernization and Postmodernization*. Princeton University Press.
4. O‘zbekiston Respublikasi Saylov kodeksi, 2019-yil.
5. Toirov, B. (2021). “Yoshlar va siyosiy madaniyat: O‘zbekiston tajribasi”. *Siyosat va Jamiyat* jurnali.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori, 2020-yil 14-iyul. “Yoshlarning siyosiy faolligini oshirishga doir chora-tadbirlar to‘g‘risida”.
7. G‘aniyev, I. (2022). “Siyosiy ijtimoiylashuv va yoshlar: zamonaviy yondashuvlar”. *Ijtimoiy Fikr* nashri.
8. www.saylov.uz – Markaziy saylov komissiyasining rasmiy portali.
9. Castells, M. (2009). *Communication Power*. Oxford University Press.
10. O‘zbekiston Respublikasi Yoshlar ishlari agentligi rasmiy hisobotlari, 2023.

Research Science and
Innovation House